

КОГНИТИВНИ ИЗМЕРЕНИЯ
НА ГЕОПОЛИТИКАТА: ПСИХОЛОГИЯ
НА МАСИТЕ, ПРОПАГАНДА
И ИНФОРМАЦИОННИ ВОЙНИ
(ОТ „ТЕРИТОРИЯ“ КЪМ „ВЪЗПРИЯТИЕ“)

Ангелина Марковска*

COGNITIVE DIMENSIONS
OF GEOPOLITICS: MASS PSYCHOLOGY,
PROPAGANDA, AND INFORMATION WARS
(FROM “TERRITORY” TO “PERCEPTION”)

DOI: 10.54664/RVPY1365

Angelina Markovska

Abstract: The study investigates mass psychology, propaganda, and information warfare as constitutive structural dimensions of contemporary geopolitics. It advances the argument that geopolitical power is undergoing a substantive transformation, gradually decoupling from its classical foundations—territorial control, resource dominance, and military capability—and becoming increasingly oriented toward the governance of perceptions, affective states, and cognitive architectures. Through an interdisciplinary approach integrating insights from political psychology, international relations theory, and critical media analysis, the study demonstrates how collective emotions function as a strategic resource capable of legitimizing policies, mobilizing societies, and “shaping” conflicts. The analytical framework is illustrated through three comparative case studies, revealing diverse technological and historical contexts of psychological mobilization.

Keywords: geopolitics, crowd psychology, propaganda, information warfare, cognitive security

---

* **Ангелина Марковска** – професор, доктор, преподавател в катедра „Политология“ към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Институт за исторически изследвания–Българска академия на науките, София.

1. Увод

Геополитиката традиционно се концептуализира като функция на материални фактори – военна мощ, икономически ресурси и териториален контрол. Подобна парадигма, доминираща в класическия реализъм, обаче все по-трудно обяснява устойчивостта на конфликти, обществената подкрепа за стратегически ирационални политики и ескалацията на враждебност в условията на дълбока глобална взаимозависимост.

Настоящото изследване изхожда от предпоставката, че психологическото измерение не е вторично спрямо „твърдата“ геополитика, а нейно конституиращо условие, т.е. геополитическите процеси не се разгръщат единствено в пространството на територията, а и в пространството на съзнанието.

Теоретичната рамка на изследването, стъпва върху интердисциплинарна теоретична основа, включваща психология на масите (по Густав **Льобон**); политическа психология и теория на възприятието (по Робърт **Джервис**) и някои критически изследвания на пропагандата, като тези на Филип **Тейлър**.

Общото **теоретично допускане** е, че общественото съзнание функционира като геополитическо бойно поле, а не просто като контекст, в който се разгръщат международните процеси.

За да бъде изследването на психологията на масите и информационните войни в геополитически контекст аналитично завършено, е необходимо теоретичното поле да бъде разширено отвъд класическата политическа психология и изследванията свързани с пропагандата като комуникационен инструмент. Това налага и включването на концепции от критическата теория на властта, комуникационните изследвания и социологията на символното господство.

Текстовете на **Мишел Фуко** (власт и дискурс) позволяват преосмисляне на геополитиката не като сблъсък единствено на държави, а като сблъсък на „режими на истината“ (Foucault, 1980: 63). Властта, според Фуко, не функционира само репресивно, а продуктивно – тя произвежда знания, норми и легитимни интерпретации на реалността. Структурира възможното мисле-

не, определя границите на легитимното говорене и нормализира определени интерпретации на реалността (Foucault, 1980).

Съотнесено към международната политика, това означава, че информационните войни представляват борба не само за влияние, а за дефиниране на самата реалност – кой е агресор, кой е жертва, кое е „хуманитарна интервенция“ и кое „окупация“. Геополитическата доминация следователно включва способността да се налагат дискурсивни режими, които структурират глобалното възприятие.

Концепцията за „мека сила“ (*“soft power”*) на **Джоузеф Най** добавя съществен ракурс към разбирането за психологическите механизми на геополитическо влияние. За разлика от принудата (*“hard power”*) „меката сила“ функционира чрез привлекателност, легитимност и културно въздействие (Nye, 2004). В този смисъл пропагандата и стратегическата комуникация могат да се разглеждат като инструменти на „мека сила“, когато формират позитивни образи на държави; легитимират международни действия или предлагат ценностна идентификация. Разширявайки тезата на Най, съвременната дигитална среда показва, че „меката сила“ все по-често се алгоритмизира – т.е. привлекателността се опосредства чрез електронни платформи, а не само от културни институции.

Мануел Кастелс предлага ключова концептуална рамка чрез теорията за „мрежовото общество“ (*“network society”*). Според него властта в късномодерните общества се упражнява чрез контрол върху комуникационните мрежи и информационните потоци (Castells, 2009: 19). В геополитически контекст това означава, че стратегическото предимство се определя не само от степента за мобилизация и наличен военен капацитет, а към днешна дата и от способността за структуриране и позициониране в глобални информационни мрежи; контрол върху платформи и инфраструктури; управление на вниманието като оскъден ресурс и др. Кастелс дефинитивно обобщава това, въвеждайки понятието *communication power* – властта да се конструира значение и смисъл чрез контрол върху комуникационните мрежи

(Castells, 2009: 52). Понятието пряко кореспондира с идеята за **когнитивна геополитика**, в която контролът върху интерпретацията е стратегически ресурс, който превръща комуникационната инфраструктура в стратегически еквивалент на територията в класическата геополитика.

Перспективата на **Пиер Бурдийо** (*символно господство*) позволява по-дълбоко разбиране на механизмите, чрез които пропагандата функционира не като външна манипулация, а като интернализирана легитимност. Символното господство се осъществява тогава, когато доминиращите интерпретации се възприемат като „естествени“ (Bourdieu, 1991). В сферата на международната политика този механизъм се проявява чрез: нормализиране на санкционни режими; морална йерархизация на актьори; легитимация на асиметрични интервенции. Този вид пропагандата не просто убеждава – тя структурира самите категории, чрез които политическата реалност бива осмислена.

Допълваща перспектива предлага и моделът на пропагандата на **Едуард Херман и Ноам Чомски**. Макар разработен за анализ на медийните системи в либералните демокрации, той намира пряко приложение и в геополитическия контекст. Моделът на Херман и Чомски демонстрира как структурни филтри – собственост, реклама, достъп до източници, идеологически рамки – оформят публичния дискурс (Herman; Chomsky, 1988). В условията на нестабилна международна среда, наситена от международни конфликти води до селективна видимост на конфликти и страдание; асиметрична морална чувствителност; легитимация на стратегически съюзници или противници.

Интегрирането на разгледаните, в най-общ план до тук теоретични перспективи, позволява формулирането на една разширена концепция за **когнитивната геополитика** – поле, в което контролът върху възприятието, комуникационните мрежи и режимите на истина се превръща в ключов ресурс на властта.

В съвкупността си тези линии очертават трансформацията на международната политика, а именно от геополитика на пространството към геополитика на съзнанието

Методологията и изследователски дизайн на статията използва качествен, интерпретативен подход, съчетаващ теоретичен анализ; дискурс анализ, както и сравнителен анализ на казуси, като цели не количествено измерване на ефектите, а разкриването на психологическите механизми, чрез които геополитическите наративи се конструират, легитимират и интернализират.

2. Психология на масите като геополитически фактор

Психологията на масите е фундаментално, но често подценявано измерение при анализа на геополитическите процеси. Докато класическите теории в международните отношения възприемат държавата като рационален актьор/субект, психологическият подход подчертава посредническата роля на колективните възприятия, емоции и нагласи между структурните условия и реалното политическо поведение.

Още в края на XIX век Густав Льобон твърди, че масите функционират по логика, различна от тази, присъща на индивидуалната рационалност. Те са по-податливи на внушения, символи и митологеми, отколкото на аргументация (Льо Бон, 2021: 26). В геополитически план това означава, че обществената подкрепа за война, санкции или конфронтация рядко произтича от рационална оценка на стратегически интереси, а се формира чрез афективни стимули – страх, гняв, унижение или чувство за историческа несправедливост. По този начин общественото мнение се трансформира от пасивен фон в активен ресурс на геополитическата власт. Психологията на масите задава рамките на психологическата приемливост, в които външнополитическите действия се легитимират, дори когато противоречат на икономически или хуманитарни съображения.

3. Пропаганда, информационни войни и когнитивната ерозия (като психологически инструмент на международната политика).

Пропагандата не следва да бъде редуцирана до манипулативна практика, характерна единствено за тоталитарни режими.

Както аргументира Филип Тейлър, тя е структурен елемент на модерната политика, присъстващ във всички политически системи (Taylor, 2003: 63). В контекста на геополитиката, пропагандата изпълнява няколко взаимосвързани функции:

1. Легитимационна – представя интервенциите и санкциите като морално неизбежни;
2. Конструктивна – изгражда образа на врага чрез дехуманизация;
3. Мобилизационна – поддържа вътрешна подкрепа в условия на конфликт.

Централен психологически механизъм тук се явява редуцията на сложността. Многопластовата геополитическа реалност се превежда в бинарни опозиции – добро/зло, цивилизация/варварство, сигурност/хаос. Тази опростена рамка улеснява масовото възприемане, но блокира критическата рефлексия и нормализира конфронтационните политики.

С дигитализацията на комуникационната среда геополитическата надпревара се пренася в когнитивното измерение на конфликта. Информационната война все по-рядко цели да убеждава в конкретна теза. Нейната стратегическа цел е ерозия на доверието и дестабилизация на когнитивната среда.

Анализите на RAND Corporation от 2016 година по отношение на руската пропаганда формулират модела на стратегия от типа „*firehose of falsehood*“ (буквално в превод – „*пожарнически маркуч от лъжи*“), основаваща се на: огромен обем информация; висока интензивност на разпространение; вътрешна противоречивост; отсъствие на ангажимент към истинност (Christopher; Matthews, 2016). Концепцията описва специфичен модел на масирано, многоканално и високоскоростно разпространение на дезинформация с цел психологическо въздействие, а не непременно убеждаване в конкретна теза. Техниката представлява пропагандна стратегия, при която аудиторията се „залива“ с огромен обем от информация – вярна, полу-вярна и откровено невярна – разпространявана едновременно чрез множество канали, без ангажимент към логическа последователност или факто-

логична точност. Ключовото тук е количеството и скоростта, а не качеството или достоверността на информацията, за разлика от съветските пропагандни техники от времето на Студената война. Техниката “*firehose of falsehood*” експлоатира ограниченията на човешката когниция, водещи до:

- ✓ когнитивно претоварване – хората спират да проверяват.
- ✓ ефект на повторението – чутото многократно се възприема като по-вярно.
- ✓ емоционална активация – страх, гняв, възмущение.
- ✓ епистемична умора (*epistemic fatigue*) – отказ от търсене на истина.

Така аудиторията губи способност да различава вярно от невярно.

В геополитически контекст моделът се използва за подкопаване на демократични процеси; упражняване на влияние при провеждане на избори; деморализация на общества; отслабване на международни съюзи; легитимиране на външнополитически действия. Той е ключов инструмент на т.нар. когнитивна война.

При информационното пренасищане индивидите не търсят истина, а по-скоро когнитивно облекчение. Това поражда феномена *epistemic fatigue* – отказ от епистемично усилие и оттегляне в апатия или радикализация. В този смисъл геополитиката се трансформира в психологическа война срещу самата рационалност.

4. Социални мрежи, алгоритмична геополитика и институционализацията на психологическото въздействие

Дигиталната трансформация на комуникационната среда радикално реорганизира психологическите основи на геополитическото влияние. Ако в класическите пропагандни модели държавата и традиционните медии функционират като основни посредници между стратегическите наративи и масовото съзнание, то възходът на социалните мрежи създава децентрализирана, но алгоритмично структурирана екосистема, в която разпростране-

нието на геополитически интерпретации се подчинява на логиката на платформената ангажираност (van Dijck, 2013; Gillespie, 2014).

В тази среда възниква феноменът **алгоритмична геополитика** – режим на наративна циркулация, при който видимостта на международнополитическите събития се определя не толкова от тяхната стратегическа значимост, колкото от техния афективен заряд. Алгоритмите, оптимизирани за задържане на внимание, системно усилват съдържание, което провокира страх, гняв, възмущение или морална паника (Tufekci, 2015; Bakshy, Messing, Adamic, 2015). По този начин афективното постепенно измества аналитичното, а емоционалната интензивност се превръща в критерий за геополитическа релевантност.

Описаният процес може да бъде концептуализиран през призмата на комуникационната власт, разгледана от Мануел Кастелс – способността да се структурира публичното значение чрез контрол върху комуникационните потоци (Castells, 2009: 75). В дигиталната среда този контрол се осъществява не само институционално, но и алгоритмично, което означава, че властта върху интерпретацията се делегира на непрозрачни технологични архитектури. Така геополитическите наративи започват да циркулират в ехокамерни структури, където символното господство, в смисъла на Пиер Бурдийо, се възпроизвежда чрез повторение, афективна резонансност и групова идентификация (Bourdieu, 1991; Sunstein, 2017).

От психологическа перспектива това създава условия за **афективна радикализация**, при която външнополитическите въпроси престават да бъдат обект на рационална преценка и се преживяват като екзистенциални заплахи за колективната идентичност (KhosraviNik, 2017; Hutchison, Bleiker, 2014). Геополитиката се интернализира – тя вече не е „външна политика“, а част от моралния и емоционален хоризонт на индивида.

Именно в този комуникационно трансформиран контекст следва да се позиционират и съвременните психологически опе-

рации (PSYOPS¹), които представляват институционализирана употреба на масовата психология за стратегически цели (Taylor, 2003; Pamment, 2016). Ако класическите психологически операции са тясно обвързани с военни кампании, то днес те функционират в перманентен режим, разгръщайки се както в условия на открит конфликт, така и в привидно мирновременна среда. Тази трансформация проблематизира самата дихотомия война/мир. В рамките на когнитивната геополитика влиянието върху възприятията, нагласите и емоционалните структури на обществата се превръща в непрекъсната стратегическа практика, която съчетава инструменти на мека сила, дискурсивна хегемония и дигитално опосредствана пропаганда (Nye, 2004; Miskimmon, O'Loughlin, Roselle, 2013). В този смисъл психологическите операции могат да бъдат разглеждани като оперативно приложение на фукоянските „режими на истина“ – опит за структуриране на възможното мислене в полза на определени геостратегически интереси (Foucault, 1980).

Нормализацията на подобни практики води до дълбока трансформация на публичната сфера. Границите между информация, интерпретация и внушение прогресивно се размиват, а гражданите все по-трудно разграничават аналитичния дискурс от стратегическата комуникация. В условията на медийна филтрация, описана от Херман и Чомски, и алгоритмично усилване на афективни наративи, публичният дебат се оказва структурно уязвим към манипулативни интервенции (Herman, Chomsky, 1988; Bennett, Livingston, 2018).

Така социалните мрежи и психологическите операции не следва да се разглеждат като отделни феномени, а като взаимно усилващи се компоненти на една по-широка архитектура на когнитивно въздействие. Платформените алгоритми осигуряват инфраструктурата на разпространение, докато институционал-

---

¹ **PSYOPS** (съкратено от *Psychological Operations* – „психологически операции“) е термин от военната, разузнавателната и стратегическата комуникационна практика, обозначаващ планираното използване на информация, послания и символни действия с цел въздействие върху възприятията, емоциите, нагласите и поведението на целеви аудитории.

ните PSYOPS предоставят стратегическото съдържание. В тяхната конвергенция се проявява новият режим на геополитическа власт – такъв, който функционира не чрез окупация на територии, а чрез проникване в когнитивните и афективни структури на обществата.

За да бъде предложената теоретична рамка аналитично обоснована и емпирично удостоверена, тя следва да бъде проследена в разнородни исторически периоди и в различни медийно-технологични среди. С тази цел сме подбрали и няколко последващи казуси въз основа на три взаимодопълващи се критерия: тяхната историческа значимост, наличието на отчетливо проявени механизми на психологическа мобилизация, както и степента на вариативност в използваните комуникационни инфраструктури.

Казус 1: Студената война и психологията на екзистенциалния страх

Геополитическата конфронтация между САЩ и СССР представлява класически пример за психологическа структуризация на международната система чрез масов страх. Ядреното възпиране функционира не само като военностратегически механизъм, но и като психосоциална рамка, организираща ежедневно то съзнание около възможността за апокалиптично унищожение.

Образът на „абсолютния враг“ легитимира както надпреварата във въоръжаването, така и вътрешната социална дисциплина. Робърт Джървис демонстрира как огледалните възприятия – убеждението, че „ние сме отбранителни, те са агресивни“ – генерират ескалационна логика независимо от реалните намерения на страните (Jervis, 1976). Така страхът се превръща в самовъзпроизвеждащ се геополитически ресурс, функциониращ едновременно като инструмент на външна мобилизация и вътрешна кохезия.

Казус 2: „Войната срещу тероризма“ и моралната дихотомия

След атентатите от 11 септември 2001 г. геополитическият дискурс се реорганизира около бинарната морална рамка „добро

срещу зло“. Тази когнитивна опростеност редуцира сложността на международните отношения до етически абсолютизъм, който суспендира критичното мислене и нормализира извънредни мерки – военни интервенции, ограничения на граждански свободи и масово наблюдение.

Джордж Лейкоф доказва, че моралните рамки функционират като когнитивни филтри, които структурират възприемането на сигурността, заплахата и легитимността на насилието (Lakoff, 2004). В този контекст психологическите операции се легитимират чрез морална реторика, а стратегическата комуникация се превръща в инструмент за производство на съгласие в условия на перманентна извънредност.

Казус 3: Социални мрежи и информационни войни в съвременни конфликти

В дигиталната епоха социалните мрежи функционират като психологически усилвател на геополитически конфликти. Алгоритмичното разпространение на емоционално съдържание води до радикализация на възприятията, при която външнополитическите събития се преживяват персонално и афективно.

Зигмунт Бауман описва късномодерните общества като функциониращи в режим на „течен страх“ – състояние на постоянна несигурност, в което заплахата няма стабилен обект, но структурира политическото съзнание (Bauman, 2006). Социалните мрежи институционализират този страх, превръщайки го в циркулиращ медиен ресурс, който подхранва поляризация и идентификационна мобилизация.

Казус 4: Войната в Украйна и наративната фрагментация на реалността

Руско-украинският конфликт представлява емблематичен пример за многослойна информационна война, в която кинетичните операции се съпровождат от паралелни битки за интерпретация. Наблюдават се конкуриращи се исторически наративи, взаимна делегитимация на държавността, глобална медийна поляризация и инструментализация на хуманитарни образи.

В този контекст социалните мрежи функционират като ускорител на афективна мобилизация, превръщайки глобалната аудитория в символен участник в конфликта. Тук *“firehose of falsehood”* стратегията на масирана дезинформация се съчетава с визуална и емоционална пропаганда, създавайки фрагментирана реалност, в която консенсусът става невъзможен (Paul; Matthews, 2016).

Казус 5: Тайван, Китай и геополитиката на стратегическата неяснота

Напрежението около Тайван демонстрира как психологическото възпиране функционира паралелно с военното. Китай комбинира историческия дискурс за национално обединение, психологически натиск чрез военни демонстрации, дигитални кампании за влияние и икономическа комуникационна зависимост.

Същевременно САЩ използват техниката на „стратегическата неяснота“, която функционира като когнитивен инструмент за възпиране – поддържайки несигурност относно евентуална военна намеса, без да допуска пълна ескалационна определеност (Bush, 2004; Glaser, 2011). Така несигурността се институционализира като средство за стабилност – парадоксален, но ефективен психологически баланс.

Казус 6: Близкият изток и визуалната геополитика на страданието

Конфликтите в Близкия изток разкриват ключовата роля на визуализацията в конструирането на морална легитимност. Образите на цивилни жертви, разрушения и хуманитарни кризи функционират като мобилизационни символи, дипломатически ресурси и инструменти за делегитимация. Лили Чулиараки описва как глобалните медии трансформират страданието в морална комуникация, структурираща дистанционна емпатия и политически позиции (Chouliaraki, 2006). Визуалната пропаганда редуцира сложни конфликти до морални кадри, които поляризират

общественото мнение по линии на състрадание, гняв или отмъстителност.

Подбраните казуси демонстрират, че когнитивната геополитика функционира в множество операционни режими, зависими от технологичния, историческия и комуникационния контекст. В Украйна наблюдаваме тотална информационна война и наративна фрагментация; в Тайван – стратегическа комуникационна неопределеност като форма на възпиране; в Близкия изток – визуално-морална мобилизация чрез образи на страдание.

Обединяващият елемент в тези на пръв поглед разнородни конфигурации е процесът на трансформиране на обществата в своеобразна психологическа сцена на геополитическо действие. В рамките на тази сцена териториалният контрол не изчезва, а бива допълван – а в определени ситуации дори изместван – от контрола върху възприятията, емоционалните нагласи и интерпретативните схеми.

В резултат на това измеренията на геополитическата власт все по-слабо се изчерпват с притежанието на материални ресурси и все по-осезаемо се пренасочват към способността да се конструира и структурира самата когнитивна реалност, в пределите на която обществата мислят, преживяват и действат. Подобна трансформация налага разгръщането на интердисциплинарен изследователски хоризонт, обединяващ аналитичните инструменти на политическата психология, теорията на международните отношения и критическия медиен анализ, ако целта е адекватното разбиране и обяснение на конфликтните динамики на XXI век.

БИБЛИОГРАФИЯ / REFERENCES

Льо Бон, Г. 2021: *Психология на тълпите*. В. Търново, Изд. Асеневици. // **Lyo Bon, G.** 2021: *Psihologia na talpите*. V. Tarnovo, Izd. Asenevtsi.

Bauman, Z. 2006: *Liquid Fear*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, P. 1991: *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bush, R. C. 2004: *At Cross Purposes: U.S.–Taiwan Relations Since 1942*. Armonk: M.E. Sharpe.

Castells, M. 2009: *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.

Chouliaraki, L. 2006: *The Spectatorship of Suffering*. London: Sage.

Foucault, M. 1980: *Power/Knowledge*. New York: Pantheon.

Herman, E., Chomsky, N. 1988: *Manufacturing Consent*. New York: Pantheon.

Jervis, R. 1976: *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton University Press.

Lakoff, G. 2002: *Moral Politics*. Chicago: University of Chicago Press.

Miskimmon, A., O’Loughlin, B., Roselle, L. 2013: *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. New York: Routledge.

Nye, J. 2004: *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

Pamment, J. 2016: *British Public Diplomacy: Soft Power and Strategic Communication in the Information Age*. London: Palgrave Macmillan.

Sunstein, C. 2017: *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton: Princeton University Press.

Taylor, P. M. 2003: *Munitions of the Mind: A History of Propaganda*. Manchester: Manchester University Press.

van Dijck, J. 2013: *The Culture of Connectivity*. Oxford: Oxford University Press.

Статии в научни списания

Bakshy, E., Messing, S., Adamic, L. 2015. “Exposure to Ideologically Diverse News on Facebook.” *Science*: p. 1130-1132

Bennett, W. L., Livingston, S. 2018. “The Disinformation Order.” *European Journal of Communication*, 33(2): 122–139.

Glaser, C. 2011. “Will China’s Rise Lead to War?” *Foreign Affairs*, 90 (2): 80–91.

Hutchison, E., Bleiker, R. 2014. “Theorizing Emotions in World Politics”. *International Theory*, 6: 491-514.

Tufekci, Z. 2015. “Algorithmic Harms Beyond Facebook and Google: Emergent Challenges of Computational Agency”, *Colorado Techno-*

gy *Law Journal*, 13 (2): 203-216. Available at: <https://scholar.law.colorado.edu/ctlj/vol13/iss2/4>

Публикации в сборници

Gillespie, T. 2014. “The Relevance of Algorithms.” In: *Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. Gillespie, T., Boczkowski, P. J., Foot, K. A. (Eds.). Cambridge, MA: MIT Press, 167–194.

KhosraviNik, M. 2017. “Social Media Critical Discourse Studies (SM-CDS).” In: Flowerdew, J., Richardson, J. E. (Eds.). *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*. London & New York: Routledge, 582–596.

Електронни издания / доклади

Paul, C., Matthews, M. 2016. “Russia’s ‘Firehose of Falsehood’ Propaganda Model.” RAND Corporation. DOI: 10.7249/PE198.